

Naissaaren satama, taustalla horisontissa Tallinna.

Retki 9 asukkaan Naissaareen

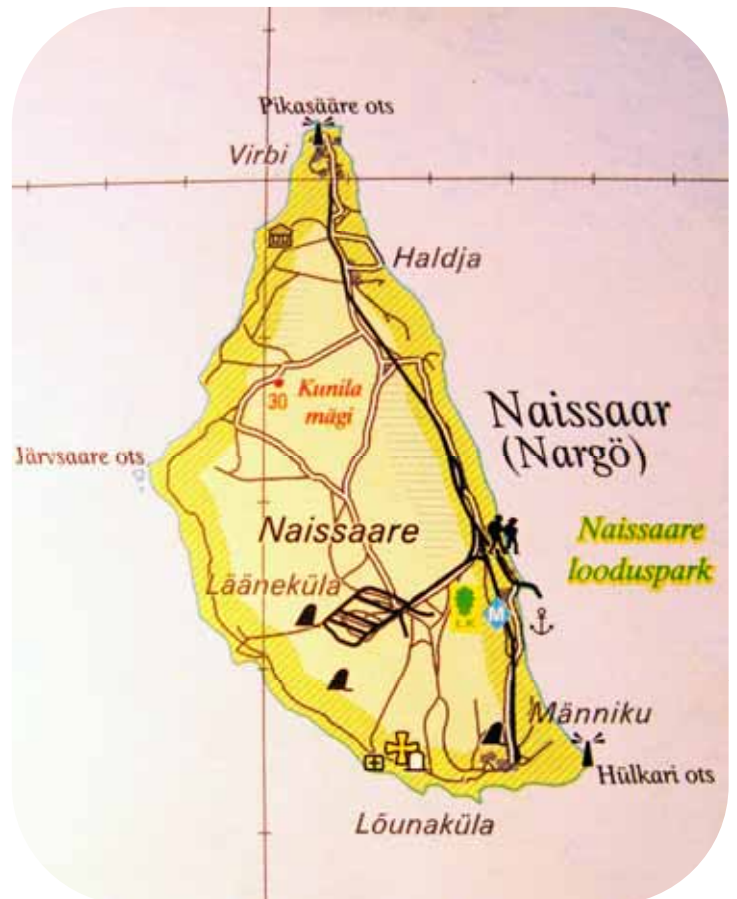
Teksti ja kuvat: Jorma Hautala

*Suomen sotahistoriallinen seura ry:n 6. kesäkuuta tehdyn kevät retken kohteena oli Virossa Tallinnan edustalla oleva Naissaari. Matkaan lähti 45 innokkaan uteliasta henkilöä, joista vain kaksi oli Tampereelta. Matkan johtajana toimi **Pasi Kesseli**.*

Saari on 8 km pitkä ja 3,5 km leveä. Saarella on monivaiheinen ja värikäs historia mm 3 kk:n mittainen saarivaltion itsenäisyyden aika.

Saaren historiaa

Ensimmäiset merkit ihmisasutuksesta saarella ovat n 1000-luvulta peräisin olevat arabialaiset rahat. Suuren Pohjan sodan aikana 1705 ruotsalaiset rankensivat ensimmäisen tykistöaseman saaren eteläosaan.

Venäläiset valloittivat Tallinnan 1710 ja jatkoivat saaren linnoittamista 1720-luvulla. Brittilaivasto tuli ruotsalaisten apuun vuosina 1808-1810. Krimin sodan aikana 1854-1855 ranskalaiset nousivat saarelle kaksikin kertaa. 1800-luvun lopulla saari toimi balttiansaksalaisten lomasaarena.

Kalastajat purkavat saalistaan Naissaaren satamassa 1936.

Viron itsenäisyyden 20-vuotisparaati Naissaarissa 24.2.1938.

1.maailman sodan kynnyksellä oli venäläisten suunnitelmana rakentaa saarelle voimakas tykistö, 32 putkea, Pietari Suuren merilinnoituksen vahvin osa. Kesällä 1914 evakuoitiin saaren siviiliväestö 425 henkeä ja armeija otti saaren haltuun. Sinne rakennettiin mm 37 km kapearaiteista rautatietä, josta osa on vieläkin käytössä. Vuosina 1921-27 virolaiset jatkoivat voimallisesti saaren tykistöasemien rakentamista.

Suomenlahden sulk

Tilanteen maailmalla kiristytessä 1930-luvulla Suomi ja Viro sopivat salaisesti yhteisestä meripuolustuksen strategiasta. Siihen kuului 11 linnoitettua saarta. Sen yhtenä tärkeänä osana oli Naissaari. Oli tarkoitus yhteistoimin sulkea Suomenlahti sen kapeimmalta kohdalta järeän tykistön ristitulella ja miinoittamalla. Suomella ja Virolla oli yhteinen tulenjohto Suomenlahden ali kulkevan merikaapelin kautta. Siihen oli kytketty myös panssarilaivat Ilmarinen ja Väinämöinen. Yhteiset sotaharjoitukset järjestettiin vuosittain ja niissä Suomen tykistö ampui mm Viron aluevesille. Yhteistyön piti olla sotasalaisuus, mutta se ei valitettavasti pysynyt salassa. Kopiot suomalaisten suunnitelmista vakooja ltn **Vilho Pentikäinen** toimitti Neuvostoliittoon.

2. Maailmansota

Sopimuksen mukaan Neuvostoliitto sai tukikohtia Virolta ja 17.6.1940 klo 07:05 Puna-armeija nousi maihin Naissaarelle. Saksalaiset tulivat Tallinnaan 28.8.1941 ja samantien venäläiset poistuivat Naissaarelta. Saksalaisilla oli pääasiassa ilmatorjuntakalustoa saarella. Syksyllä 1943 siviiliväestö poistui vähin erin yön pimeydessä veneillään Ruotsiin. Oli tullut selväksi, että Saksan häviävää sodan. Puna-armeija nousi uudelleen saarelle 23.9.1944.

Ilmavalvontaa

Suomen Ilmavalvontapataljoona 1 (lvP 1) perusti 19.12.1942 44. Radio- ja Ilmavalvontakomppanian. Sillä oli useita valvonta asemia, joista yksi Naissaarissa. Yksi komppaniassa palvelleista oli myöhemmin Puolustusvoimien komentajana toiminut kenr Jaakko Valtanen. Komppania palasi Suomeen 5.9.1944.

Neuvosto aika

Puna-armeija jatkoi saaren varustamista. Tuhottuja tykkipattereita korjattiin jonkin verran, mutta tärkeämpänä pidettiin ilmatorjuntakykyä. 1960-luvulla saarelle tuotiin S-125 M1 raketijärjestelmä, kantama 25 km ja vielä 1990 uudempi S-100 PS, kantama 75 km.

Neuvostoliitto rakensi 4 kk:n aikana saarelle 72 rakennusta ja töissä oli tuolloin 10.000 miestä. Varustauduttiin Suomenlahden miinoittamiseen. Miina-aihiot tuotiin saarelle laivoilla. Ne varastoitiin 52 avoimelle betonisille platformille. Saarella olevassa

miinatehtaassa ne varusteltiin toimintakuntoon. Jokainen miina sisälsi 300 kg räjähdettä ja jokaisella platformilla oli 150 miinaa eli yhteensä 7.800 miinaa ja räjähteitä n. 2 milj kg. On ihmetelty sitä, miksi miinat olivat avoimilla platformeilla satelliittitiedustelun näkyvillä.

Tyhjiä miinan kuoria platformilla.

Yhtenä selityksenä on tarjottu sitä, että oli tarkoituskin näyttää, että Suomenlahti pystytään miinoittamaan ja silloinen Leningrad turvaamaan.

Kun Puna-armeija 1991 poistui Virosta, niin yleensä otettiin kaikki irtain mukaan ja mitä ei voitu kuljettaa, niin se tuhottiin. Naissaarelta Puna-armeija poistui vasta 1994. Muusta käytännöstä poiketen mitään täältä ei viety mukana eikä mitään tuhottu, vaan kaikki jätettiin paikalleen ja aika hyvään kuntoon. Tämän on arveltu johtuneen siitä, että he luulivat palaavansa pian takaisin.

Miinatehtaalle johtava kapearaiteinen rautatie.

Naissaareen satamassa 300 kg:n miina lipputangon jalustana.

Nykyisyys

Kun saari jäi tyhjäksi ja vartioimatta, ei mennyt kauaakaan, kun yksityiset henkilöt tulivat ja ottivat kaiken irti, minkä saivat ja mitä tarvitsivat ja kuljettivat pois omiin tarpeisiinsa tai myytäväksi. Saaren rakennukset ovatkin vandalismin jäljeltä surkeassa kunnossa. Myönteisen poikkeuksen muodostavat Suomen ensimmäisinä sotakorvauksina Neuvostoliitolle toimittamat Enson viipaletalot. Ne aikanaan pystytettiin tänne ja ne ovat vieläkin tyylikkään kauniit ja hyvässä kunnossa.

Miinatehdas vandalismin jäljiltä.

Miinat tehtiin vaarattomiksi polttamalla niiden sisältämä trotyyli. Platformeilla on runsaasti tyhjiä miinan kuoria. Miinatehtaasta on vielä seinät pystyssä samoin muutamat vartiotornit. Tykkipattereita on vuosien saatossa saarella ollut lukuisia, listoilta löytyy 13. Niiden räjäytettyjen rauniot ja rakennelmien jäännökset ovat vielä hyvin nähtävissä.

Viro julisti 31.3.1995 Naissaaren luonnonsuojelualueeksi. Siellä asuu vakituisesti tällä hetkellä 9 henkeä. Matkailijoiden määrä on rajoitettu 500 henkeen vuorokaudessa. Saarella toimii yksi ravintola ja sinne on rakenteilla hotelli.

Saarelle seilaa pieni laiva Tallinnan satamasta. Perillä turisteja kuljetetaan neuvostoaikaisilla kuorma-autoilla ja kapearaiteisella junalla. Mukaan voi ottaa polkupyörän ja kulkea sillä omatoimisesti ja tietysti myös patikoida voi vapaasti. Saarella on todettu pesivä 140 eri lintulajia.

Naissaaren ajava pikkulaiva.

Tutustumisretkemme

Pieni laiva Tallinnan satamassa pakkautui ihan täyteen. Meidän lisäksi laivaan tuli muutamia nuoria polkupyörineen. Tunnin kestävän matkan aikana tarjottiin pientä syötävää.

Naissaaren satamassa odotti kolme neuvostoaikaista kuorma-autoa, joihin kiipesimme tikkaita pitkin. Saaren kapeilla teillä autot keinahelivat hauskesti ja puiden oksat sukivat matkustajien olkapäitä. Mikään varsinainen sunnuntai-turistin kohde paikka ei ole.

Tulo tykkipatterille 10b.

Ensimmäinen pysähdys oli saaren pohjoisosassa kaksitykkinen patteri numero 10b ja tarkemmin sen vasemman puoleisen tykin jäännökset. Se on ollut 12" (305 mm) tykki. Miehistöä on tarvittu 72. Tulinopeus 1 laukaus / min. Tykki on levännyt 104 kuulalaakerilla. Laakerikehän halkaisija 9,1 m. Tykin paino 50,2 tn. Ammuksen paino 471 kg ja kantama 25 km. Kun sillä on ammuttu, on kaikki lähiseudun ikkunat pitänyt avata. Kuivasaarella on samanlainen ehjä tykki.

Tykkipatterin 10b vasemmanpuoleisen tykin raunio.

Seuraava kohde oli miinoja sisältävät avoimet platformit 52 kpl. Kaikille johtaa satamasta ja miinatehtaasta kapearaiteinen rautatie. Rautatien ratapölkkyt ovat betonia.

Miinatehtaan piikkilanka-aitaa ja 'äänihälytysjärjestelmä.

Seuraavaksi ajeltiin keinuvalla kuorma-autokyydillä miinatehtaalle, joka oli pahoin vandalismista kärsinyt. Siellä miinat varustettiin toimintakuntoon ja kytkettiin ankkureihin. Niille tehtiin myös vesialtaassa tiiveyskoe. Alue oli aikanaan tarkoin vartioitu ja eristetty piikkilanka-aidoin ja vartiotornein. Aidoissa olleet ”äänihälyttimet”, piikkilangoista roikkuvat tyhjät, ruostuneet säilykepurkit ovat edelleen jäljellä.

Männiku külan neuvostoaikainen museo.

Viimeinen kohteemme oli Männiku küla ihan saaren eteläkärjessä. Siellä olevassa ulkoilmaravintolassa meille tarjottiin maistuva lounas seisovasta pöydästä. Kylässä tien molemmin puolin ovat kauniit ja hyvin hoidetut Enson puiset viipaletalot, ensimmäiset sotakorvaustalot. Siellä on myös tiilitaloja, jotka vandalismi on tuhonnut. Yhdessä tiilitalossa on neuvostoaikainen museo.

Kapearaiteinen resiina.

Junamatka satamaan alkaa.

Rauhallisen ja hyvän lounashetken jälkeen paluumatka alkoi Männikun rautatieasemalta kapearaiteisella junalla Naissaaren satamaan ja sieltä pikku laivalla Tallinnaan.

Männiku külan rautatieasema.

Suomen sotakorvauksena toimittama Enson viipalealo Männiku kylässä.

Matkantekoa kuorma-autolla Naissaaren teillä.

Lähteet: Sshs:n matkatiedote, Wikipedia ja oppaiden selostukset.